

Met kloppend hart!?

De diaconale dimensie van preken

Paus Franciscus heeft een Jubeljaar van de Barmhartigheid afgekondigd. Het is op 8 december 2015 ingegaan en zal op 20 november 2016 eindigen, op de laatste zondag van het kerkelijk jaar. Dit themanummer van *Handelingen* verschijnt in de loop van dit heilige jubeljaar. In de pauselijke bul hierover (*Misericordiae Vultus* van 11 april 2015) vraagt Franciscus onder andere aandacht voor het verkondigen van barmhartigheid. Anders gezegd: hij pleit voor de diaconale dimensie van preken. In navolging van zijn voorganger Johannes Paulus II in de encyciek *Dives in Misericordia* (1980) benadrukt hij dat de kerk de opdracht heeft om ‘de barmhartigheid van God te verkondigen, het kloppend hart van het evangelie’ (§12). Aan die typering ontleen ik de titel van dit artikel: ‘Met kloppend hart!’ De vraag is hoe prediking en diaconaat zich tot elkaar verhouden. Hoe krijgen barmhartigheid, gerechtigheid en duurzaamheid als belangrijke diaconale categorieën stem in de prediking van de kerk?

In dit artikel verken ik de verbinding tussen twee praktijken van de kerk, prediking en diaconaat, via een bezinning op de diaconale dimensie van preken.

Daarbij gaat het niet alleen om de vraag of en op welke manier de prediking de diaconale houding en het diaconale handelen van de kerk en van kerkleden aan de orde moet stellen. Ook de ‘omgekeerde’ vraag is relevant: zou het diaconale perspectief de prediking van dienst kunnen zijn als het gaat om het communiceren van het evangelie binnen de werkelijkheid

van de hoorders? Want juist binnen die werkelijkheid zijn tal van diaconale aspecten aanwezig (vgl. Matteüs 25:31-46): honger en dorst (tegenover eten en drinken), naaktheid en dakloosheid (tegenover kleding en onderdak), ziekte en gevangenschap (tegenover gezondheid en vrijheid). Hoorders komen naar de kerk vanuit hun werkelijkheid van werkloosheid en falende zorg, van anonimisering en schaalvergroting, van vluchtelingen en klimaatveranderingen. ➤

Diaconale dimensie

Met opzet spreek ik over de diaconale dimensie van preken en niet (alleen) over diaconale preken. De term ‘diaconale preek’ of ‘diaconale prediking’ is zeker bruikbaar, maar geeft bepaalde associaties (Schäfer 1991): (1) het betreft preken waarin specifiek diaconale bijbelteksten aan de orde komen, bijvoorbeeld op Vredesdag of Michazondag; (2) het betreft preken die het thema ‘diaconaat’ aankaarten en bespreken, ook los van een bijbeltekst (themapreken over barmhartigheid of duurzaamheid). Kortom:

een speciaal soort preken als onderdeel van het bredere fenomeen prediking.

Maar de betekenisrichting via deze associaties vind ik te beperkt als het gaat om de verbinding tussen prediking en diaconaat. Ik noemde al dat de actuele maatschappelijke situatie waarin gepreekt wordt, altijd diaconale aspecten heeft: honger, onrecht, armoede, corruptie, misbruik, werkloosheid, spanningen rond vluchtelingen en duurzaamheid. Die aspecten hoeven niet in elke preek benoemd te worden, maar vragen wel van de prediker dat hij zich daarvan bewust is, niet alleen bij sommige (diaconale) preken, maar bij alle preken.

Daarom spreek ik liever over de diaconale dimensie van preken, die bijvoorbeeld blijkt uit de woordkeuze en de voorbeelden van een voorganger, ook in een tekst- of themapreek die niet expliciet over diaconaat gaat. Het maakt verschil of een voorganger in woord en

gebaar laat merken dat zij weet dat er onder haar hoorders mensen in een armoedesituatie kunnen zitten. En het maakt wat uit of een voorganger laat zien en horen dat hij iets weet van de ervaringen van mensen in nood en dat hij beseft dat de wereld groter en chaotischer is dan Nederland.

Juist de diaconale dimensie kan ervoor zorgen dat de prediker niet te snel en te gemakkelijk uitspraken doet over de wereld buiten de kerk, zoals de bewering dat er in Nederland ‘eigenlijk’ geen echte armoede bestaat. Daarmee wordt hoorders

Het maakt wat uit of een voorganger laat zien en horen dat hij iets weet van de ervaringen van mensen in nood

met een minimuminkomen of met een uitkering onrecht gedaan. Anderzijds maakt het besef dat corruptie in tal van landen het daadwerkelijk helpen van mensen bemoeilijkt, een voorganger voorzichtig en genuanceerd als het gaat om de effectiviteit van diaconale projecten daar.

Bovendien helpen bewustwording en gevoeligheid een prediker ook om alert te zijn op diaconale aspecten van bijbelteksten en thema’s waarover hij een preek maakt.

Maar wat wordt dan precies beoogd met de term ‘diaconale dimensie’ van preken? Het woord ‘dimensie’ gaat over de lengte, breedte en hoogte van voorwerpen, maar staat ook voor ‘aspect’ of ‘element’ van onderwerpen. Het gaat om dat aspect of element van preken dat het diaconale handelen van de kerk tematiseert. Ik omschrijf dat handelen als volgt: (diaconaat is) het betonen van barmhartigheid, het doen van gerechtigheid en het werken aan duurzaamheid

< Asielzoekerscentrum Leusden

>

ten behoefte van hen die zich materieel en/of sociaal-maatschappelijk gezien in een positie bevinden van minderwaardigheid en ongelijkheid. Kortom: de diaconale dimensie van preken bedoelt de hoorders bewust te maken van de 'lengte, breedte en hoogte' van het diaconaat en hen aan te sporen om daarmee aan de slag te gaan.

Gewetensfunctie

Daarom is de diaconale dimensie van belang voor de preekinhoud, maar vanzelfsprekend ook voor de preekvoorbereiding. Het ene ligt in het verlengde van het andere. Toch noem ik die beide aspecten apart, omdat aandacht voor diaconaat tijdens de preekvoorbereiding de ene keer zal leiden tot ruime aandacht voor diaconaat in de preek, de andere keer tot misschien één zin of één zinspeling.

Het gaat erom dat het diaconaat als basispraktijk van de christelijke gemeente niet vergeten of verwaarloosd wordt, maar met de nodige regelmaat in preken aan de orde komt, langer of korter. Maar dat kan alleen als bij de preekvoorbereiding het diaconaat deel uitmaakt van het homiletisch referentiekader van de prediker.

In dit verband zou de diaconale dimensie ook getypeerd kunnen worden als een permanente gewetensfunctie voor de prediker. Dat wil zeggen dat de prediker (en zijn preek) bevraagd mag worden op aandacht voor barmhartigheid en gerechtigheid (van God en mensen). Hij mag ook bevraagd worden op zijn beeldvorming waar het gaat om misdeelde medemensen: hoe eerlijk en billijk is die beeldvorming? Is zij of hij zich bewust van de eigen maatschappelijke

positie die onze waarneming beïnvloedt? Ook de vraag naar het hoorderbeeld van de prediker moet gesteld worden: wordt dat beeld alleen bepaald door de (boven)modale, (hoog)-opgeleide, blanke kerkganger of ook door het minderbedeelde kerklid dat van een uitkering moet rondkomen? Heeft de prediker weet van de ervaringen van mensen in knelsituaties?

Via de gewetensfunctie van de prediker is de diaconale dimensie dienstbaar aan de doorgaande diaconale bewustwording van de kerkelijke gemeente (Ploeger & Ploeger 2001, 565), juist ook als het gaat om betrokkenheid van 'middenklassers' bij mensen in de marge.

Ecclesiologisch kader

Daarom ook is het zinvol om eraan te herinneren dat prediking de kerk constitueert. Dat is het bredere, ecclesiologische kader waarin de diaconale dimensie van preken staat. De kerk heeft haar oorsprong van boven. Zij is geboren uit het Woord van God: zij is een '*creatura verbi*'. Maar vervolgens leeft de kerk ook van het Woord – van de prediking. Het is van levensbelang om bij dat Woord te blijven. Daarom stelt de prediking het functioneren van de kerk als kerk aan de orde. Dat is de kritische functie van de prediking die de kerk bevraagt op haar functioneren als kerk van het Woord.

Een cruciaal onderdeel van kerkzijn is dienen: de kerk stelt zich beschikbaar om dienstbaar te zijn in de samenleving. Een kerk zonder diaconaat is geen kerk – diaconaat is één van haar wezenskenmerken. Zij hoort bij God die barmhartig is (Exodus 33:19; Lucas 6:36) en die zich heeft laten kennen als 'belangenbehartiger' van weduwen en wezen, vreemdelingen en

armen. De kerk treedt in het voetspoor van Christus die barmhartigheid liet zien (Matteüs 9:36).

Het gaat hier om een theologische denklijn die de noodzaak en de relevantie van de diaconale dimensie van preken onderbouwt en die de ecclesiologische doordenking van de preek concretiseert, vanuit het concept 'diaconale gemeente'.

De diaconale dimensie van preken staat in het bredere kader van allerlei verbindingen tussen diaconaat en kerkdienst (liturgie). Daarbij

valt vooral te denken aan gebeden, collecte en avondmaal, maar ook aan de prediking

(Karres 1973; De Jonge 2009). De samenhang tussen diaconaat en prediking wordt juist in de bedding van de liturgie werkelijkheid (De Ruijter 2013, 31-46).

Ook van dat bredere kader geldt dat niet allereerst bijzondere, diaconale kerkdiensten effectief zijn als het gaat om aandacht voor diaconaat, maar dat het diaconaat integraal gekoppeld is en moet zijn aan de zondagse kerkdienst.

Op deze wijze sluit de diaconale dimensie van de prediking aan bij die van de hele kerkdienst en bevestigt die.

Enkele stellingen

Tegen de achtergrond van de verbindingen tussen diaconaat en kerkdienst en in het licht van het diaconaat als basispraktijk van de christelijke gemeente, volgen enkele stellingen over de diaconale dimensie van preken, waarbij ik de nodige toelichting en reflectie geef.

1. De diaconale dimensie van preken wil de hoorders helpen om vanuit het perspectief van Gods barmhartigheid en gerechtigheid naar medemensen in allerlei ellendige en kromme situaties te kijken en zich bewust te worden van sociaal-maatschappelijke spanningen en problemen.

Deze stelling betekent dat in preken allereerst Gods barmhartigheid doorklinkt. Het woord 'barmhartigheid' is afgeleid van en vertaald vanuit het Latijnse woord *misericordia*. Daarin zijn de woorden *miseria* (ellende) en *cor* (hart)

herkenbaar. Dat wil zeggen: bij barmhartigheid gaat het erom dat de misère van de ander je hart raakt. Vanbinnen word je getroffen: in je hart of in je 'binnenste'. In het Hebreeuws en Grieks worden voor barmhartigheid woorden gebruikt die te maken hebben met baarmoeder en ingewanden. Die spelen op bij het zien van ellende. Je wordt er beroerd van.

Nog eerder en nog heftiger dan bij mensen doet dit proces zich blijkbaar voor in het hart van God. Want Hij is barmhartig. Bij Hem is barmhartigheid het eerste woord (Exodus 34:6 in NBG51): 'HEER, HEER, God, barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw.' God ontfermt zich over de mens die getroffen is door doffe ellende. Hij heeft volop aandacht voor weduwen, wezen, vreemdelingen en armen. Daarin is Hij als een vader die zich ontfermt over zijn kind (Psalm 103:13) en als een moeder die haar baby nooit zal vergeten (Jesaja 49:15). Een mens in nood kan altijd een ►

beroep doen op Gods barmhartigheid (Psalm 25:6; 79:8). Want zijn barmhartigheid kent geen grenzen: er komt geen eind aan (Klaagliederen 3:22).

Tegelijkertijd gaat het om de tweeslag barmhartigheid en gerechtigheid. De term ‘gerechtigheid’ vraagt aandacht voor de structurele kant van allerlei sociaal-maatschappelijke problematiek. Het gaat om het onrecht dat mensen wordt aangedaan, bijvoorbeeld bij een ongelijke verdeling van voedsel en bezit. Het gaat om belangen die bepaalde groepen hebben waardoor wantoestanden blijven bestaan.

Bij gerechtigheid gaat het om twee betekenissen die nauw met elkaar samenhangen.

- (1) De ‘verticale’ betekenis heeft te maken met onze verhouding tot God. Die verhouding moet ‘recht’ zijn door het volgen van Gods geboden. Omdat wij als mensen daarin fundamenteel faalden en falen, heeft God die verhouding ‘rechtgezet’ door middel van het verzoeningswerk van Christus.
- (2) Tegelijk is die verhouding tot God bepalend voor de verhouding tot je naaste, zeker tot je noodlijdende naaste. Dat is de ‘horizontale’ betekenis. Dan betekent gerechtigheid dat je attent bent op het welzijn van je naaste en dat je dat welzijn bevordert en onrecht tegengaat. Want God haat onderdrukking, misbruik, uitbuiting, mishandeling. Hij haat onrecht.

Wanneer preken op deze manier Gods barmhartigheid en gerechtigheid ter sprake brengen, dan leren de hoorders God kennen als een

barmhartige God die gerechtigheid liefheeft. En zij worden opgeroepen en geholpen om diaconaal op God te lijken (Lucas 6:36) en met zijn ogen naar hun medemensen en naar de samenleving te kijken. Dat is de primaire functie van de diaconale dimensie van preken.

2. De diaconale dimensie van preken is erop gericht dat de hoorders diaconale activiteiten ondersteunen en zelf ook diaconaal actief worden.

Stelling 2 ligt in het verlengde van stelling 1. Het is inzichtgevend en vormend wanneer hoorders antwoord krijgen op de vraag hoe situaties van minderwaardigheid, ongelijkheid, armoede, onrecht, uitbuiting en achterstelling vanuit het perspectief van Gods barmhartigheid en gerechtigheid getaxeerd worden (zie bijvoorbeeld de profetieën tegen onrecht en onderdrukking door profeten in het Oude Testament). Die kennis en ervaring zijn op zich waardevol. Maar op basis daarvan heeft de diaconale dimensie van preken ook een agogische intentie, waarbij een in dit geval diaconaal handelen bij de hoorders beoogd wordt.

In zijn homiletiek *Horen naar de stem van God* maakt De Ruijter (2013) onderscheid tussen onderwijsdoelen, vormingsdoelen en agogische doelen van de preek. Deze doelen zijn inhoudelijk aan elkaar verbonden. ‘Kennis en inzicht zijn voorwaarden om te kunnen vormen. En evenzo is vorming van waarden en attitudes weer nodig om (ped)agogische doelen te bereiken.’

Stelling 1 betreft vooral de beide eerste typen doelstelling, cognitief en affectief. Het gaat om kennis en inzicht, maar ook om inspiratie en

spiritualiteit (op God gaan lijken en met zijn ogen leren kijken).

Stelling 2 betreft het derde type doelstelling: agogisch. Inzicht en inspiratie vormen de voorwaarde om tot diaconaal handelen te komen. Het gaat erom dat de barmhartigheid en gerechtigheid van God ons als mensen aanzetten tot het daadwerkelijk betonen van barmhartigheid en het doen van gerechtigheid. Het gaat erom dat de christelijke gemeente steeds meer daadwerkelijk een diaconale gemeente wordt, die haar Heer navolgt in beschikbaarheid en dienstbaarheid voor medemensen.

3. De diaconale dimensie van preken beoogt stem te geven aan wie geen stem hebben, vanuit de aandacht die God heeft voor mensen-in-de-marge.

Het is eigen aan een diaconale houding dat mensen-in-de-marge aandacht krijgen en niet worden overgeslagen. Het gaat vaak om mensen die niet of nauwelijks gehoord worden. Het hoort bij diaconaat dat zij die geen stem hebben, wel een stem krijgen via degenen die het voor hen opnemen.

Deze ‘omkering’ past bij God die (machts)-verhoudingen omkeert en juist wel aandacht heeft voor marginale mensen. Het is een herkenbare verhaallijn in de Bijbel met talrijke voorbeelden. Hagar, de Egyptische slavin van Sarai, krijgt ondanks haar nederige positie, die door haar meesteres nog eens werd geaccentueerd, volop aandacht van God

(Genesis 16:1-16, 21:8-21). De gehandicapte Mefiboset, zoon van Jonatan, krijgt een prinselijke positie aan het hof van David (2 Samuël 9:1-13). In de christelijke gemeente in Korinte ‘waren er niet veel die naar menselijke maatstaf wijs waren, niet veel die machtig waren, niet veel die van voorname afkomst waren’ (1 Korintiërs 1:26).

Dit aandachtgeven en stemgeven, mede door middel van de diaconale dimensie van preken, geldt zowel marginale medemensen in de samenleving rondom de kerk als marginale medechristenen binnen de kerk. Het is en blijft een opvallend gegeven dat mensen die in onze samenleving worden afgeschreven, hun plek houden in de christelijke gemeente. Mensen die op de arbeidsmarkt kansloos zijn vanwege hun leeftijd en/of handicap worden ingeschakeld bij kerkelijke activiteiten. Uitbehandelde psychiatrische patiënten blijven welkom in de kerk en krijgen aandacht. Hoewel dat niet vanzelf spreekt. De prediking van het Evangelie zal daaraan moeten blijven herinneren. Dat is haar diaconale dimensie. Aandacht voor mensen in de marge is ook niet vrijblijvend. Het verplicht de kerk om met hen op te trekken, naar hen te luisteren en het met hen mee uit te houden in hun nood.

4. De diaconale dimensie van preken heeft een ontmaskerende werking richting maatschappelijke misstanden.

Het is belangrijk voor prediker en hoorders om zich te verplaatsen in de situatie en positie

van medemensen-in-de-marge. Juist vanuit die positie leer je kritisch te kijken naar wat in de samenleving vanzelfsprekend lijkt. De ontmaskerende werking waarover het in deze stelling 4 gaat is dan ook een ‘tweede stap’ na de eerste stap van stelling 3.

De gewetensfunctie van de diaconale dimensie heb ik al kort genoemd en ook de daarbij horende diaconale bewustwording van de kerkelijke gemeente. Juist omdat de diaconale dimensie van preken de hoorders wil helpen om vanuit het perspectief van Gods barmhartigheid en gerechtigheid naar medemensen te kijken, heeft zij een kritische functie richting economische en sociaal-maatschappelijke aspecten van de samenleving die tegen Gods wil ingaan. Dat geldt ook voor de economische en sociaal-maatschappelijke aspecten van het handelen van mensen. Op deze manier waarschuwen preken tegen misstanden in de maatschappij, tegen het falen van de overheid als het gaat om het helpen en ondersteunen van mensen, tegen onderdrukking en corruptie. Dat is de ontmaskerende, kritisch-ontdekkende werking van die diaconale dimensie.

Bij een preek over de vierde bedde van het Onze Vader (‘geef ons heden ons dagelijks brood’) kan niet voorbijgegaan worden aan de honger en de ongelijke verdeling van voedsel in onze wereld. Daar horen ook kritische vragen aan onszelf als consumenten en producenten bij. Het is niet in orde met ons dagelijks brood, als wij in het Westen onze voedselconsumptie verhogen, terwijl er op veel plaatsen in de wereld gebrek aan voedsel is, mede door gebrek aan voedselbeleid.

Onderzoek van eigen preekpraktijk

Bovengenoemde vier stellingen bieden een uitwerking en nadere typering van de diaconale dimensie van preken. Ze kunnen vervolgens ook gebruikt worden als sleutels om preken op hun diaconale dimensie te onderzoeken. Dat is ook een belangrijke vervolgvraag. Hoe zit het in concrete preken met die diaconale dimensie?

Een voorganger kan haar of zijn eigen preekpraktijk nader onderzoeken op de diaconale dimensie aan de hand van de volgende vragen:

- (1) Hoe helpen mijn preken de hoorders om vanuit het perspectief van Gods barmhartigheid en gerechtigheid naar medemensen in nood te kijken en zich bewust te worden van sociaal-maatschappelijke spanningen en problemen?
- (2) In hoeverre zijn mijn preken erop gericht dat de hoorders diaconaal actief worden?
- (3) Hoe geven mijn preken, vanuit de aandacht die God heeft voor mensen-in-de-marge, stem aan hen die geen stem hebben?
- (4) In hoeverre hebben mijn preken een ontmaskerende werking richting maatschappelijke misstanden?

Met deze vragen kunnen bijvoorbeeld de preken over een periode van een half jaar of een heel jaar geanalyseerd worden.

Zo’n onderzoek kan op de volgende manier uitgevoerd worden. Aan de hand van de door mij gegeven omschrijving van diaconaat of

van een andere omschrijving, worden passages in de preken gemarkeerd die op de een of andere manier die diaconale dimensie laten zien. Daarbij wordt steeds gelet op diaconaal gekleurde woorden als barmhartigheid, gerechtigheid, duurzaamheid, ontferming, liefde, maar ook op typering als armen, gevangenen, vluchtelingen.

De ervaring leert dat zich daarbij wel twijfelgevallen voordoen.

Meestal gaat het dan om passages die in meer algemene zin gaan over de liefde die

Cruciaal onderdeel van kerkzijn is dienen: de kerk stelt zich beschikbaar om dienstbaar te zijn in de samenleving

God van mensen vraagt, over de geloofsverbondenheid met andere christenen, over het nieuwe, christelijke leven enz. Het is onzuiver om zulke passages als resultaat mee te tellen.

Een volgende stap is dan dat de gevonden diaconale passages gekoppeld worden aan de vier vragen/stellingen, waardoor de preekpassages een zekere ordening krijgen. Het nut daarvan is vooral dat een voorganger haar en zijn eigen voorkeuren in beeld krijgt.

Dat kan ook een corrigerend effect hebben. Wanneer bijvoorbeeld stelling 2 meer ‘hits’ heeft dan stelling 1, dan kan dat erop wijzen dat de preken een activistische toon hebben die te weinig onderbouwd wordt met de bewustwording en inspiratie waar stelling 1 op mikt.

Eén keer per maand?

Wanneer is er sprake van een positief of acceptabel resultaat bij onderzoek naar de diaconale dimensie van preken? Bij gebrek aan onderzoeksmateriaal is dat niet zo gemakkelijk

te zeggen. Bij een beperkt onderzoek dat ik zelf heb uitgevoerd (Van de Kamp 2014) was de uitkomst dat één op de vijf onderzochte preken een ‘uitgesproken’ diaconale dimensie heeft (11 van 50). Als dat resultaat uitgezet wordt in tijd (50 zondagen – 50 weken = globaal één jaar), dan zou dat neerkomen op (bijna) één keer per maand een preek met een diaconale dimensie. Op zich zou dat als een reëel

gemiddelde kunnen gelden, enerzijds wat betreft de weerbarstige homiletische situatie, anderzijds vanwege het

normatieve aspect van de diaconale dimensie zoals ik die heb geschetst (het diaconaat als basispraktijk van de christelijke gemeente komt met de nodige regelmaat in preken aan de orde). Maar nader onderzoek van andere preken moet dat uitwijzen.

‘Ongestoord een fiets jatten?’

Als het gaat om een recent voorbeeld van een specifiek diaconale preek, dan denk ik aan een preek over discriminatie die ik in januari 2016 beluisterde (over Jakobus 2:1 NBV: ‘Het geloof in Jezus Christus, onze glorierijke Heer, staat niet toe dat u mensen op hun uiterlijk beoordeelt’).

Die preek startte met een beschrijving van een YouTube-filmpje: ‘wie kan ongestoord een fiets jatten?’, een fragment uit de film *Zwart als roet* van Sunny Bergman (uitgezonden door de VPRO). Daarin wordt een test getoond die in de nazomer van 2014 is uitgevoerd in het Vondelpark in Amsterdam. Drie jongens in gelijke kleding, gelijke lengte en gelijke leeftijd

gaan om de beurt een fiets te lijf met een hamer, een zaag en een kniptang. Het verschil in reacties op de blanke jongen en de twee gekleurde jongens is opmerkelijk.

De voorganger gebruikte dit voorval als een spiegel voor zijn hoorders: ook in de kerk wordt gediscrimineerd. 'In de kerk kun je met de nek worden aangekeken als je bepaalde meningen hebt of niet meeleeft zoals anderen menen dat het moet, alleenstaande en gescheiden mensen kunnen tekort komen, ze voelen geen aandacht. Of je voelt je niet serieus genomen als jongere, als vrouw met je gaven, als oudere.'

Zo hielp hij zijn publiek (stelling 1) om vanuit het perspectief van Gods barmhartigheid en gerechtigheid zich bewust te worden van discriminatie als maatschappelijk probleem. Daarbij sprak hij genuanceerd door ook aan te kaarten dat niet-discrimineren niet wil zeggen dat iedereen gelijk is of dat er geen verschillen tussen mensen zijn. Maar: 'Niet discrimineren: dat is een duidelijke *test-case* voor hoe we geloven.'

Op Paaszondag 2016 hoorde ik een 'overweging' met een diaconale intro over Meneer Chen die in Nanjing suïcidale mensen van de brug haalt en hen verzorgt in zijn opvanghuis. De voorganger gaf daarmee taal aan een fragment uit de docu-serie van Ruben Terlou *Langs de oevers van de Yangtze* (2016).

De verrassing was dat er een verbinding werd gemaakt tussen Jezus' kruisdood en diaconaat. De strijd van Meneer Chen werd als een voorbeeld gepresenteerd van het gevecht van Jezus om ons bestaan – een strijd op leven en dood. De prediker wees erop dat de bevrijding

van ons leven niet zonder slag of stoot gaat omdat de dood en het kwaad diep in ons zitten.

'We klampen ons aan de dood vast, als was het een onbereikbare liefde. Voor sommigen inderdaad zo letterlijk, op bruggen, flats, bij het spoor, met een doos pillen. Maar dit wanhopig vastzitten aan de dood is in ons eigen leven vaak subtieler in allerlei negatieve patronen in je hoofd, ik ben niet zoveel waard, zij doet het toch beter, het wordt nooit wat, met mij, tussen ons, met de toekomst; en dat voor die pijn het zou helpen om wijn te drinken, te roken, geld te verdienen, te eten, of wat je ook maar even kan afleiden van de pijn.'

Kortom, diaconaal leven leidt tot een spirituele verdieping omdat barmhartigheid duidelijk maakt 'dat er een beslissing is gevallen ten gunste van het leven, dat in Jezus' naam de aarde in goede handen is'.

Wensen

Dit artikel is primair vanuit het perspectief van de prediker geschreven. Nader onderzoek naar de diaconale dimensie van preken zal zeker ook hoordersonderzoek moeten zijn. Wanneer heeft voor hen de preek een diaconale dimensie? Wanneer en hoe worden zij zich door een preek bewust van sociaal-maatschappelijke spanningen en worden zij diaconaal actief?

En wat de prediker betreft: nader onderzoek van meer preken van verschillende predikers zou boeiend zijn, maar is ook nodig om de conclusie van mijn verkenning te onderbouwen of te corrigeren. Ik hoop dat de in dit artikel aangereikte zoekleutels daarbij kunnen helpen. Zowel het diaconaat als de prediking zijn zo'n vervolgonderzoek waard en kunnen er baat bij hebben. <

Literatuur

Opmerking: in de recente oecumenische handboeken over diaconaat wordt het thema prediking niet gethematiseerd. Zie Crijns, H. e.a. (red.) (2004). *Barmhartigheid en gerechtigheid. Handboek diaconiewetenschap*. Kampen: Kok en Crijns, H. e.a. (red.) (2011). *Diaconie in beweging. Handboek diaconiewetenschap*. Utrecht: Kok.

- Jonge, K.T. de (2009). Diaconaat en gemeente. In: Hertog, G.C. den & Noordegraaf, A. (red.). *Dienen en delen. Basisboek diaconaat* (142-169). Zoetermeer: Boekencentrum.
- Kamp, P.W. van de (2014). 'Geen woorden maar daden': de diaconale dimensie van preken. In: Beute, J.M. & Kamp, P.W. van de (red.). *Instemmend luisteren. Studies voor Kees de Ruijter* (181-198). Utrecht: Kok.
- Karres, D.J. (1973). De diaken en de eredienst. *Diakonia. Maandblad ten dienste van het diakonaat in de Nederlands Hervormde Kerk* 40/9, 213-224.
- Ploeger, A.K. & Ploeger-Grotegoed, J.J. (2001). *De gemeente en haar verlangen. Van praktische theologie naar de geloofspraktijk van de gemeentelieden*. Kampen: Kok.
- Ruijter, C.J. de (2013). *Horen naar de stem van God. Theologie en methode van de preek*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Schäfer, G.K. (1991). Diakonische Predigt. Einführende Überlegungen. In: Schäfer, G.K. (Hrsg.). *Die Menschenfreundlichkeit Gottes bezeugen. Diakonische Predigten von der Alten Kirche bis zum 20. Jahrhundert* (11-38). Heidelberg: Heidelberger Verlagsanstalt.

Peter (dr. P.W.) van de Kamp is universitair docent Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit Kampen.
pwwandekamp@tukampen.nl